

קתדראלה – ריימונד קרבר

א. האקספוזיציה

עלילת הסיפור מתרחשת בערב אחד שבו רוברט העיוור מתארח לילה אחד בביתו של המספר, כשהוא בדרכו לבקר את קרוביה של אשתו המנוחה. האקספוזיציה מספרת לקורא בעיקר את הרקע לעלילה, וכן מתארת בהרחבה את דמותו של המספר ואת השקפת עולמו.

הסיפור מסופר בגוף ראשון על ידי מספר גיבור. הקורא מתרשם מן המספר על פי דבריו הגלויים והברורים. המספר איננו מנסה לייפות את התנהגותו או את השקפת עולמו.

אשתו של המספר הכירה את העיוור עשר שנים קודם לכן, כאשר התקבלה לעבודה אצלו כקוראת מסמכים. עבודתה נמשכה כל הקיץ. היא והעיוור התיידדו. כשסיימה את עבודתה העיוור ביקש לגעת בפניה והיא ניאותה לבקשתו. המספר כועס על כך שהוא נגע גם בצווארה. נגיעה כזו כבר איננה קשורה במישוש לשם הכרת הפנים. עבור המספר זהו ניצול של מצבו של העיוור לכיוון הארוטי-מיני. האישה היתה כה נרגשת מנגיעותיו של העיוור עד שכתבה עליו את ה"שיר השנתי" שלה. האישה המשיכה לשמור על יחסי ידידות חמים עם העיוור באמצעות החלפת קלטות גם בתקופת נישואיה הראשונים לקצין הצבא וגם בתקופת נישואיה השניים למספר. מדוע אישה נשואה נזקקת לידיד, שלו היא מספרת בהרחבה את כל הקורות אותה? סביר להניח כי לא בעלה הראשון ולא בעלה השני (המספר) קשובים לה ולרגשותיה. הבעל הראשון היה קצין חיל האוויר, ובמסגרת שירותו היא עברה אתו מבסיס לבסיס. הוא היה כה מרוחק ממנה ולא הבחין בהידרדרותה הנפשית שהגיעה עד לניסיון התאבדות. א.ב. יהושע טוען כי המספר אינו מבקר את התעלמותו של הבעל מסבלה הנפשי של אשתו: "הוא מרשה לעצמו לסכם את הכול במשפט אחד קצר: 'הקצין עלה - למה שיהיה לו שם? הוא היה אהוב ועוריה, ומה עוד הוא רוצה?'". (עמ' 169)

במהלך השנים בהם החליפו קלטות זה עם זה נישא גם רוברט לאישה בשם בעולה. נישואיהם נמשכו שמונה שנים עד למותה של בעולה ממחלת הסרטן. כעת רוברט אמור להתארח בביתם של המספר ושל אשתו בדרכו לבקר את משפחתה של אשתו המנוחה. הקלטות משקפות את מערכת היחסים של רוברט עם אשת המספר. יש בהן עדינות, אמפטיה ללא קשר לראייה. **רוברט אינו צריך לראות פיסית את אשת המספר, הוא מקשיב לה ולכן הוא באמת מבין אותה.**

התכונה הבולטת ביותר של המספר היא ההתייחסות **המתנשאת והסטריאוטיפית** למוגבלים. ההתייחסות הזאת ניכרת באופן ברור בהתייחסותו לעיוור. **הוא אמנם לועג לעיוור, אך סביר להניח שהיה לועג בדרך זו לכל נכה.** הוא איננו מעוניין בביקורו של העיוור בביתו - **"עיוור בבית שלי לא היה דבר שחכייתי לו בכיליון עיניים"**. עבור המספר **"הוא לא היה מישהו שאני מכיר, וזה שהוא עיוור הפריע לי. כל מה שידעתי על עיוורון בא מהסרטים. בסרטים העיוורים התנהלו לאיטם ואף פעם לא צחקו. לפעמים הובילו אותם כלבים מאולפים"**.

המספר ציני ומרושע ביחסו לעיוור. למרות שהוא יודע היטב כי שמו רוברט הוא מכנה אותו **"העיוור הזה"**. הוא בטוח שאשתו של העיוור היתה שחורה. **"בעולה זה שם של אישה צבעונית. אשתו היתה כושית? שאלתי"**. הוא מכנה את בעולה בכינוי **"האישה המחורבנת"**. הוא לועג לנישואיהם הדתיים של העיוור ושל אשתו בעולה - **"הלכו ועשו לעצמם חתונה של כנסייה"**. המספר אינו מסוגל להבין את מערכת היחסים בין העיוור לבין בעולה, מה היא הפיקה מן הנישואים אם הוא מעולם לא ראה אותה. לדעתו של המספר היא יכלה לעשות ככל העולה על רוחה - להיות מטופחת או להיות מוזנחת,

ממילא לא הבחין בכך ולא היה יכול להחמיא לה. הוא לועג לועג מרושע גם למחלתה של בעולה וגם למותה. "בסוף ליפול אל המוות כשהיד שלה ביד על העיוור, העיניים העיוורות שלו זולגות דמעות... והנה היא על רכבת אקספרס אל הקבר. המספר לועג ברשעות גם לביטוח החיים שלה: "רוברם נשאר עם פוליסת ביטוח קמנה וחצי מטבע מקסיקני של עשרים פסו. החצי השני של המטבע נכנס לארון יחד איתה. פתמי".

התייחסותו המתנשאת והלעגנית של המספר כלפי העיוור מוצאת את ביטוייה גם בהצעה המעליבה שלו לקחת את העיוור לשחק כדורת (באולינג).

המספר אינו מבין את רגשותיה של אשתו. כשהיא מראה לו את השיר שכתבה לאחר שהעיוור נגע בפניה הוא אומר: "זכור לי שלא התרשמתי יותר מידי מהשיר...אולי אני פשוט לא מבין שירה. אני מודה שזה לא הדבר הראשון שאני לוקח כשאני מחפש משהו לקרוא". הוא לועג גם לקלטות שאשתו החליפה עם העיוור: "אני חושב שזה היה אמצעי הבידור שלה, אחרי כתיבת שיר פעם בשנה". המספר גם אינו מתלהב לשמוע את הקלטות. באחת הפעמים שהוא ניאות סוף סוף להקשיב הוא שומע את שמו נישא בקולו החזק של העיוור.

אשתו של המספר מגדירה היטב את מצבו החברתי – "אין לך ידידים בכלל, נקודה".

בהמשך הסיפור מתבהרת מערכת היחסים שבין המספר לבין אשתו: הוא עיוור לרגשותיה, אין לו אינטימיות עם אשתו, לא מבחינה רגשית, וכנראה לא מבחינה מינית.

המספר שותה ומעשן מריחואנה כדי להקל על סבלו (לא ברור מהו מקור הסבל): "כל ערב עישנתי סם ונשארת ער כמה שיותר לפני שנודמתי. אשתי ואני אף פעם לא הלכנו לישון באותו זמן, וכשכבר הייתי נרדם, היו לי החלומות האלה. לפעמים הייתי מתעורר מהם כשהלב שלי דופק כמו משוגע".

ב. עלילת הסיפור.

העלילה מתארת את השינוי המוסרי – ערכי שעובר על המספר בעקבות המפגש עם העיוור.

1. המפגש הראשוני בין העיוור לבין המספר

השינוי מתחיל מהרגע שבו העיוור מופיע בביתו של המספר. כבר ברגע זה מתנפצות חלק מן הדעות הקדומות שיש למספר על עיוורים. יש לעיוור לחיצת יד חזקה, "שתקיפותה משבשבת למארח את הדימוי של חולשה ומסכנות (עמ' 175), הוא אינו מרכיב משקפיים כהים, כדי להסתיר את עיוורונו "הוא חורג מהנטייה הסטריאוטיפית העלולה לזהות אותו קודם כול כעיוור" (עמ' 175). הוא לבוש בטעם רב, הוא משדר עצמה וחיוניות, לעיוור יש זקן, העיוור מעשן (המספר היה סבור שעיוורים אינם מעשנים, כי אינם רואים את העשן).

המספר עורך "מבחנים" מרושעים לעיוור. הוא שואל אותו באיזה צד של הרכבת ישב, משום שכדי ליהנות מהנוף הנשקף יש לשבת בצד ימין. העיוור אינו נופל למלכודת ומספר כי אכן ישב בצד ימין. הוא גם מספר חוויות מהנסיעה הראשונה זה ארבעים שנה. המספר בוחן גם את "מסכנותו" של העיוור, "אבל האורח העיוור...לא רק שאינו מתנהג במסכנות, אלא שהוא עומד כשווה בין שווים, ואין דבר בהתנהגותו שמעיד שגבריותו נפגעה מחמת הנכות. הוא שותה שלוש כוסות ויסקי לא מהול במים, מעשן ללא הרף, ואחר כך...מסתער בתיאבון גדול ובריא על ארוחת הערב...ומוכיח בבירור שהעיוורון לא מפריע לו לגלות חושייה בסדרי האכילה ובכמויותיה". (עמ' 175)

העיוור עובר גם את מבחן הטלוויזיה. מיד לאחר ארוחת הערב המספר מדליק את הטלוויזיה. העיוור מפתיע כשהוא מספר שגם בביתו יש שתי טלוויזיות, ובדרך כלל

הוא מדליק את הצבעונית. הוא יודע, כי גם הטלוויזיה בביתו של המספר היא צבעונית.
 העיוור מצליח לנטרל את התנהגותו הלעגנית והעוקצנית של המספר. יש תחושה כי הוא ידע על דעותיו של המספר, והכין את עצמו למפגש. בחכמתו ידע לנטרל את עוקצנותו של המספר ולהוכיח לו כי העיוורון אינו גורע מאישיותו של האדם, ואינו הופך אותו לפחות מוצלח.

כיצד העיוור לומד על אנשים?

- א. על יד מגע – הוא נוגע בפניה של אשת המספר, לוחץ את ידו, לוחץ על כף ידו בשעה שהם מציירים את הקתדראלה.
- ב. על ידי שמיעה – העיוור מאזין לקלטות, מאזין לטלוויזיה, עובד בתחנת רדיו. "אני תמיד לומד משהו...לא יזיק לי ללמוד משהו גם הערב. יש לי אוזניים"
- ג. על ידי אינטואיציה חזקה – הוא יושב בצד ה"נכון" של הרכבת, הוא יודע מהי הטלוויזיה הצבעונית, הוא מרגיש שהמספר מדוכא, וחייו חסרי משמעות ושמחה, שהוא חלול כמו צדף.

2. שיא הסיפור – המפגש האינטימי בין העיוור לבין המספר

לאחר המבחנים שהעיוור עבר בהצלחה הוא מצטרף למספר לגלגול סיגריות של גראס, למרות שמעולם לא עשה זאת קודם לכן. כך הם מעמיקים את הקשר ואת האינטימיות ביניהם. העיוור מתחיל למצוא חן בעיני המספר לא רק משום ש"אין הוא תובע טיפול ויחס מיוחדים, אלא בגלל הנוחיות, למשל בעובדה שירכיה של אשתו הישנה נחשפות על הספה ליד מבט שאינו רואה" (עמ' 177)

א.ב. יהושע טוען כי למעשה העיוור מכין את הקרקע ל"שיעור החינוך" שיעביר למספר, למרות שלא נכתב על כך במפורש בסיפור. כאשר אשתו של המספר נרדמת והם נותרים לבדם, הוא מתחיל לפעול בעדינות.

בטלוויזיה מוקרן סרט, המתאר קתדראלות שונות בעולם. העיוור, כמובן, אינו מסוגל לראות אותן והוא מבקש מן המספר שיתאר אותן בפניו. אך המספר אינו מסוגל לכך. קשה לו לבצע את המשימה שהעיוור נתן לו. הוא נוכח לדעת, שלמרות שהעיוור אינו זקוק לרחמיהם של האנשים הרואים עדיין - "תהום פעורה בין ראייה ללא ראייה" (עמ' 177).

המספר מתנצל – "אתה תצטרך לסלוח לי...אבל אני לא יכול להגיד לך איך נראית קתדראלה. פשוט אין בי היכולת לעשות את זה. אני לא מסוגל לעשות יותר ממה שעשיתי...האמת היא שלקתדראלות אין בשבילי שום משמעות מיוחדת, כלום. קתדראלות. משהו להביט עליו מאוחר בלילה בטלוויזיה. זה כל מה שהן". למספר אין יכולת מילולית לתאר את הקתדראלה, ולכן הוא מתרץ את חוסר יכולתו לתאר בכך שהוא אינו דתי, ושקתדראלה אינה מעניינת אותו.

אבל העיוור אינו מרפה. הוא הפגין את עוצמותיו כשלחץ בחוזקה את ידו של המספר. כעת הוא מפגין אותן כשאינו מוותר למספר ודורש ממנו לעשות משהו, שיצמצם את הפער בין ראייה לבין עיוורון. למרות שהמספר אינו דתי, הוא נדרש לפעול תוך כדי קיומה של חובה מוסרית למי שזקוק באמת. אם המספר הדליק את הטלוויזיה מחובתו המוסרית לתאר לעיוור מה רואים בה.

העיוור מציע שיטה אחרת, לא מילולית, לתיאור של הקתדראלה. הוא מבקש מן המספר להביא עט ונייר עבה, ויחד יציירו אותה. המספר מוצא עט בחדרה של אשתו (שהרי היא זו שמעלה את רגשותיה על הכתב). כנייר משמשת לו שקית נייר חומה של נייר אריזה. כדי להשתמש בה הוא מנער ממנה את קליפות הבצל שהיו בתוכה. העיוור "מצא את היד שלי, היד עם העט. הוא סגר את ידו על ידי." "קדימה, חביבי, צייר" אמר

כעת המספר והעיוור מגיעים לשיא האינטימיות ביניהם. ידו של העיוור מונחת על ידו של המספר והם מציירים לעצמם את הקתדראלה המיוחדת שלהם. העיוור מבקש להוסיף לה גם אנשים סביבה. "עכשיו מבין הגיבור שלנו את התהום השחורה שבה נמצא העיוור, ומושיט לו עזרה, לא מתוך צו חיצוני, דתי, או חברתי של חמלה, אלא מתוך שכנוע מוסרי עמוק, שאכן מגיע לעיוור לקבל מושג מדויק קצת יותר על העולם". (עמ' 179)

בשלב הבא העיוור מבקש מהמספר לצייר כשעיניו עצומות, והמספר נענה לו. הוא ממשיך לעצום את עיניו ולהיות "עיוור" גם כאשר סיים את משימת הציור שלו. כך הוא מזדהה לחלוטין עם תחושת העיוורון של האורח. כאן מגיע לשיאו השינוי המוסרי שהמספר עובר. "אוחו אדם שהודיע בתחילת הערב: זהו עיוור הפריע לי, או – עיוור בבית שלי לא היה משהו שחכייתי לו בכיליון-עיניים, מגיע בסוף הערב להיות עיוור בביתו שלו" (עמ' 179).

כשהמספר לוקח את הזמן ומתחיל לצייר בעיניים עצומות מה שהוא רואה בעיני רוחו, הוא מוצא עצמו נסחף, מוסיף פרטים ואנשים כדי לעשות את התמונה שלמה. כשהציור מסתיים המספר עדיין יושב בעיניים עצומות, אך מה שהוא רואה כעת כשעיניו עצומות גדול ועמוק הרבה יותר ממה שראה כשעיניו פקוחות. קרבר אינו אומר במפורש מה המספר הרגיש, אלא שהוא הרגיש שאינו נמצא בשום מקום, למעשה בעולם אחר.

ג. שם הסיפור ומשמעותו

על פי אנציקלופדיה ויקיפדיה, קתדראלה היא כנסייה נוצרית המשמשת מושב לבישוף. לרוב היא מבנה גדול ומפואר, שניצב רם בכיכר בעיר. הבנאים והאומנים שבנו את הקתדראלות התייחסו למעשה ידם כאל יצירת "עיר האלוהים", שמורכבותה הגדולה מקפלת בתוכה משמעויות דתיות עמוקות בנוגע לעולם.

א.ב. יהושע טוען כי בכל דת, אך בעיקר בדת הנוצרית, יש רגש של חובה כלפי הנכים. לישו היה יחס רחמן מיוחד למוכי הגורל, ולכן הנצרות העלתה אותם לדרגת קדושים. **הנכים מהווים את המבחן המוסרי של החברה. חברה מוסרית מתייחסת לנכים ברחמנות ובנדיבות.** הבריאים אינם נרתעים מן הנכים. החברה האמריקנית היא חברה דתית נוצרית, ולכן בולט בה הקוד המוסרי של חובה כלפי הנכה. המספר טורח מספר פעמים להדגיש שאינו אדם דתי ושאינו מאמין בשום דבר (לעומת העיוור שהוא כנראה דתי כי התחתן בכנסייה).

דווקא לאדם שאינו דתי קשה לקבל על עצמו מחויבות מוסרית, ששואבת את כוחה מהדת. הוא חייב לבנות את הקוד המוסרי שלו מתוך עצמו. המספר "לא מוכן לעטוף מראש בחמלה נוצרית יפת-נפש את העיוור שבא להתארח בביתו רק משום שהוא עיוור, ומול ההתלהבות היוצאת מגדרה של אשתו, הוא ניצב, אירוני וציני כדרכו לבדוק את מהותו ואת טיבו של האורח" (עמ' 174).

העיוור, שעמד מראש על טיבו של המספר, הוא המוביל אותו בדרך לקבל על עצמו את הקודים המוסריים של חמלה ושל יחס מכובד לנכה, הוא עושה זאת דווקא משום שאינו מתנהג על פי הציפיות של המספר. לאחר שיצרו ביניהם חיבה ואינטימיות המספר מצליח לחוות מרצון את חווית העיוורון ולחלוק אותה עם העיוור.

בלי להיות אדם דתי הוא מקבל עליו את יסודות האמונה והמוסר הנוצריים, למעשה אלו הם יסודות אוניברסאליים (כלל אנושיים). הוא

מצייר קתדראלה משל עצמו, ייחודית לו, אשר משקפת את המוסריות האישית שלו, שנרכשה במפגש מרתק אחד בערב אחד.

הקתדראלה היא מקום לעבודת הדת ולמציאת ניחומים, כך ציור הקתדראלה מתוך עולמו הפנימי של המספר פותח לו דלת לעולם עמוק יותר משלו, שבו הוא יכול לראות מעבר למה שרואים מיידית, ולמצוא מזור לעולמו השטחי והכואב. הקתדראלה נותנת למספר ולעיוור לדבר על הדת, ומדגימה את הצורך באמונה כמשהו שאינו נראה.

ד. האירוניה בסיפור

האירוניה בסיפור נובעת מן הפער בין חוש הראייה לבין ראיית המציאות והראייה העמוקה והפנימית. המספר לועג לעיוורים ולעיוורון בעוד שהוא העיוור האמיתי. למספר יש ראייה פיסית, אך מעשה הראייה דורש מעורבות ברמה מעמיקה יותר. המספר עיוור למצוקותיה של אשתו, אך רוברט "רואה" אותה ומבין אותה בעזרת חוש השמיעה שלו ובעזרת ההקשבה שלו. אפשר לומר שהמספר הוא העיוור האמיתי בסיפור, ובעצם רוברט העיוור עוזר למספר לראות.

ביבליוגרפיה

- א.ב. יהושע "איך לבנות קוד מוסרי על שקית ישנה של מרכול" בתוך "כוחה הנורא של אשמה קטנה" הוצאת ידיעות אחרונות עמ' 167-180
- Cathedral: Themes, Motives and Symbols www.sparknotes.com
- > Cathedral Study Guide: Summary and www.Gradesaver.com Analiysis